

IVAN VOUK, NA MEJNIKU DVEH SVETOV

Posmrtno izdajo Voukovih najboljših literarnih spisov¹ je treba prebirati s pietetno mislijo na pokojnikovo osebnost, ki se je dobesedno izživela v organizacijskem in reproduktivnem kulturnem delu. V tem območju je Ivan Vouk tudi uveljavil svoje kvalitete, lastno literarno snovanje pa je že za življenja s prikupno skromnostjo zadrževal ob robu. Tudi izbrani spisi ne razodevajo elementarne pisateljske osebnosti, pač pa čutečega, literarno razgledanega in vsestransko nadarjenega človeka, ki je kdaj pa kdaj prijel za pero zaradi svoje splošne kulturne orientacije in pomanjkanja pišočih ljudi v nacionalno izpostavljeni Primorski. To sodbo v celoti potrjuje skromen obseg celotnega opusa in posameznih spisov, menjavanje razpoloženj, preizkušanje različnih epskih vrst in prepletanje raznolikih vplivov. Najznačilnejši ton teh črtic je nekam trpek in zastrt humor; to je bil bržčas pravi avtorjev ton, ki pa je redko polno zazvenel. Večino zgodb namreč iznakazi pretirana čustvenost ali poučna moralna namera. Nekaj črtic je socialnih, iz velikomestnega okolja in s satiričnim ali sentimentalnim prizvokom. V treh spisih povojnega datuma so dokumenti iz koncentracijskega taborišča. Najbolj doživeti in neposredni so spomini na otroške počitnice na deželi; črtici Na Golceh in Razočaranje bi zaslužili ponatis v kaki mladinski zbirki. Edini poskus daljšega teksta, povest Markova barka, je napisana po preizkušeni predlogi poučljivih ljudskih storij. To je pravzaprav vse, kajti nekaj zgodb (Ob zvokih radia, Prezrta roža, Na Veliki senožeti) bi lahko urednik mirne duše črtal iz izbora. Sicer pa je treba upoštevati, da so zgodbe nastale povečini že pred desetletji.

Tudi Primorska založba je izbor izdala s pietetnim namenom, da bi se oddolžila pokojnemu koprskemu sorojaku. Hkrati je s tem izborom kompletirala literarni opus primorskih književnikov, kar je širšega kulturnega pomena. Knjigo je z ljubeznijo uredil Albert Širok.

Mitja Mejak

KAREL GRABELJŠEK, ŽIVE BRAZGOTINE

Grabeljškova zbirka šestih novel² hkrati preseneti in razočara. Razočara predvsem zato, ker preseneti. Zaradi tega paradoksa sodi v kategorijo tistih del, ki bralca vznemirijo, ne pa poteše. Na pol pota ga prepuste njegovi lastni iznajdljivosti, da realizira avtorjev koncept. To je neprijeten občutek, ki pa se pojavi samo ob resnih literarnih tekstih.

Paradoksalno je tudi to, da Grabeljškove novele presenetijo zaradi resničnosti in da zaradi resničnosti tudi razočarajo. Grabeljšek je iz našega povojnega življenja iztrgal nekaj takšnih tragedij, ki največkrat ostanejo skrite med štirimi stenami ali celo v zavesti enega samega človeka. Z zunanje plati so zgodbe preproste in skrajno resnične. Pisatelj je to stran še nalašč pod-

¹ Izdala Primorska založba »Lipa«. Koper 1955.

² Novele. Izdala Primorska založba »Lipa«. Koper 1955.